

Apunts a contrallum Espigolar amb la càmera

Josep Carles Romaguera

Una original i compromesa pel·lícula de naturalesa documental sobre l'ús que es pot fer de les deixalles o sobre la manera com es practica de manera individual el reciclatge, tant en l'àmbit agrícola com en l'industrial dins de la societat contemporània, esdevé la proposta estimulante que ens ofereix Agnès Varda, la veterana cineasta coneguda com «la padrina de la Nouvelle Vague». *Les glaneurs et la glaneuse* (*Los espigadores y la espigadora*, 2000), efectivament, pren com a punt de partida tota una sèrie de individus l'activitat dels quals serveix per posar de manifest diverses i insòlites propostes sobre la forma com aprofitar dels fens tot tipus de materials que poden ser utilitzats, ja sigui per la simple supervivència ja sigui, fins i tot, per elaborar treballs artístics. Els *clochards* que acudeixen als contenidors on els supermercats tiren tot allò que caduca o ja no podran vendre; la gent que, una vegada efectuada la collita, netegen els camps i recullen tot allò que les màquines han deixat o que, fins i tot per criteris comercials —patates d'una mida excessiva, pomes colpejades,...—, no es posarà a la venda o personatges anònims i urbans com l'home que es dedica a vendre premsa a les estacions, imparteix classes de francès nocturnes als immigrants i s'alimenta d'allò que recull una vegada han finalitzat els mercats dels barris, són, tots i cada un d'ells, personatges que remet en dins un context diferent les espigoladores que, entre altres pintors, va retratar Jean-François Millet, dones que recorrien els camps de blat i que aprofitaven les espigues que restaven en el camp o que havien caigut durant la segada.

A partir d'aquesta imatge pictòrica i la seva trasllació al context més immediat i contemporani, Agnès Varda elabora una pel·lícula testimonial a través de la qual confeccionarà un discurs que ens farà prendre absoluta consciència sobre la manera com sobreviuen individus anònims, marginals, dins

l'anomenada societat del benestar, i sobre la forma com la majoria dels que habitam aquesta mateixa societat minusvalorem moltes de les nostres pertinençes i sucumbim al consumisme més irracional i frívol. Si bé res d'això s'imposa a l'espectador, sinó que hom li transmet amb una eloqüència i senzillesa inapel·lables a través de la mirada d'una cineasta que contínuament es posa en escena a ella mateixa, per la qual cosa estableix una correspondència interessant i honesta entre l'activat que desenvolupen els seus personatges i el seu propi gest de filmar-los.

Deia Truffaut que tota bona pel·lícula parlava alhora de la realitat i del propi cinema. Fa poc també llegia unes paraules de Gonzalo de Lucas, respecte un altre gran documentalista com és Pedro Costa, que una pel·lícula conta alhora dues històries —aquella que sorgeix del seu argument i de les seves imatges i aquella altra que ens parla del seu propi procés de creació. Agnès Varda opera en aquesta pel·lícula de manera simultània, i es converteix ella mateixa en un personatge, en una espigoladora que recull amb la seva càmera aquelles imatges que ningú no copsa, que resten oblidades per a la resta d'espectadors i cineastes —excepcions fetes del propi Costa, de Guerin, de Depardon i alguna altra.

Aquest autoretrat, a través del qual la pròpia cineasta es veu com una recolectora d'imatges oblidades o abandonades dins la mateixa societat del benestar que descriu, va derivant no tan sols en una reflexió profunda i precisa sobre la seva condició com a còpsadora d'imatges, sinó que es trasllada a nivells més personals, més íntims, quan fa acte de presència la idea del pas del temps. Immersa en l'última etapa de la seva vida, aquesta dona octogenària, mitjançant l'acte de filmar, i de la manera com aquest remet a uns quadres amb un segle d'història, Agnès Varda ens parla de la seva lluita contra la seva condició temporal —simbolitzada per un inquietant i meravellós rellotge sense agulles—, de la forma com cerca deixar testimoni d'un determinat món al qual hom li dona l'esquena i, alhora, la seva pròpia presència. No és una actitud aquesta aliena en ella, no tan sols per la barreja de documental i ficció que hi ha en la seva obra, sinó sobretot perquè cal tenir en compte que va ser la responsable de tres retrats successius del seu marit, el cineasta Jacques Demy —*Jacquot de Nantes* (1991), *Les demoiselles ont eu 25 ans* (1993) i *L'Univers de Jacques Demy* (1995). A més, dos anys després va dirigir una seqüela de *Les glaneurs et la glaneuse*, titulada precisament *Les Glaneurs et la glaneuse... deux ans après* (*Dos años después*, 2002) o sobre la forma com havia passat el temps més recent per a allò que havia filmat i per a ella mateixa. ■

Agnès Varda

